

Nghệ thuật nói trước công chúng

Nguyễn Hiến Lê

NHÀ XUẤT BẢN TỔNG HỢP THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

*NGHỆ THUẬT
NÓI TRƯỚC CÔNG CHÚNG*

NGUYỄN HIẾN LÊ

NGHỆ THUẬT NÓI TRƯỚC CÔNG CHÚNG

NHÀ XUẤT BẢN TỔNG HỢP THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

|

Hùng biện là tư tưởng cháy bùng lên
(Eloquence is thought on fire)

BRYAN

TỰA

Cách đây 16 năm, hồi mới bước chân vào phương Nam này, tôi được một anh bạn giới thiệu với một nhà tân học trong một bữa tiệc thân mật.

Anh bạn kể tai tôi nói:

- Ông ấy giỏi lắm đấy. Đậu ba bằng cấp đại học. Nói giọng Pháp hơn người Pháp ở Paris.

Nghe vậy, tôi phục vị “anh tài” đó lắm. Ít phút sau, ông ta hỏi tôi:

- Vous tới đây hồi nào?

Rồi không đợi trả lời, nhân ngó ra cửa thấy một người mới bước vào, ông ta chửi thề luôn một tiếng và xổ luôn một câu trong đó tiếng Pháp và tiếng Việt “đề huề” với nhau rất mực.

Từ phút đó, tôi khinh liền vị “anh tài” ấy mà mỗi khi gặp ông, tôi đều quay mặt đi. Cái tuổi xanh ít giữ được tình cảm!

Bảy năm sau, tôi đương dạo quanh chợ Bến

Thành với anh tôi, bỗng thấy một người thấp nhỏ, ốm yếu xanh xao, tóc gần chấm vai, chiếc sơ-mi cụt tay, vá vai, vá lưng, cả quần lẫn áo đen dơ dáy, đôi giày vải trắng đã biến ra màu đất. Tôi không nói quá đâu, thưa các bạn, vì tôi không thể nói quá được. Tôi hơi ngạc nhiên thấy anh tôi ngã đầu chào người đó một cách kính cẩn, rồi tiến lại hỏi thăm mà lại không giới thiệu với tôi. Tôi đứng qua một bên, thỉnh thoảng liếc người lạ và thấy ông ta trong khi chuyện trò, cúi gằm mặt như mắc cỡ sượng sùng. Nhưng điều làm cho tôi ngạc nhiên nhất là lời lẽ của người lạ thiệt trang trọng, nhã nhặn, văn vẻ nữa, rõ ràng là ngôn ngữ của một người học rộng và có giáo dục.

Khi đôi bên đã chia tay, anh tôi hỏi tôi:

- Cảm tưởng của chú về người đó ra sao?

- Trông bề ngoài thì đáng khinh nhưng nghe lời nói thì lại đáng trọng... Ai vậy anh? Chắc là con nhà gia thế mà sa sút chớ gì?

- Đúng. Con một nhà khoa bảng ở Huế! T.K. đấy mà.

- Ủa T.K? Sao anh không giới thiệu với tôi?

- Nếu chú muốn thì thiếu gì cơ hội.

Vì đọc những bài báo của T.K. tôi vốn sẵn lòng mến tác giả. Anh thông chữ Pháp và chữ Hán, bình luận thời sự nhiều khi xác đáng, viết văn rất trau chuốt và có tài dịch thơ Đường nữa.

Nhưng ở đây tôi không muốn giới thiệu anh với bạn, chỉ muốn vạch rõ cho bạn thấy ảnh hưởng

của lời nói tới người lạ ra sao thôi. Đó, một người tôi đương trọng mà hóa khinh, một người tôi đương khinh mà hóa trọng chỉ vì ngôn ngữ của họ.

Trong sự giao thiệp thường ngày, lời nói còn quan trọng như vậy, huống hồ trong những việc làm của quốc gia. Chắc các bạn đã thấy, nước mình chưa có được nhiều nhà hùng biện, mà như vậy hại cho tổ quốc không ít. Tôi có chứng minh thêm nữa cũng chỉ là thừa.

Vậy trong đời sống của chúng ta, từ việc lớn đến việc nhỏ, lời nói giữ một địa vị rất quan trọng mà các trường trung và đại học ⁽¹⁾ lại không dạy môn nói.

Không nhắc chi thời xưa, nhưng tới bây giờ mà môn ấy chưa có cuốn sách nào dạy thì thật cũng đáng buồn!

Ngôn ngữ là một nghệ thuật ảnh hưởng rất lớn tới sự thành công hay thất bại, vậy mà ta đành phó cho may rủi, đành theo bản năng của ta, may ra thì thuyết phục được người khác, chẳng may ra thì bị họ thờ ơ hoặc oán ghét. Như thế, khác chi một nông phu không biết lựa giống chọn đất, cứ gieo càn, làm sao mà trúng mùa được? Nghe vậy, tôi càng khen các giáo sư tại một trường nọ đã có sáng kiến tổ chức từ mấy năm nay những cuộc bàn cãi giữa các học sinh như trong nhiều trường ở Mỹ. Công việc ấy, không sớm thì muộn, tôi chắc sẽ được nhiều trường hưởng ứng.

(1) Hiện nay chương trình mới trong lớp Nhứt ban Tiểu học môn luận có nửa giờ tập cho học trò nói chuyện, nhưng ở những ban trên lại không có mà chỉ những ban trên được học môn đó mới có nhiều kết quả. (TG)

Mục đích chúng tôi soạn cuốn này là để giúp những người nhiệt tâm muốn tập cho thanh niên Việt Nam biết nói. Các vị ấy sẽ tìm được ở đây ít nhiều tài liệu, đỡ công tra khảo nhiều sách Âu – Mỹ.

Sách này cũng giúp học sinh nữa. Đọc kỹ những chương sau, rồi lại được giáo sư luyện tập, chỉ dẫn, dìu dắt, chắc chắn bạn trẻ ấy sẽ có kết quả khả quan.

Những bạn đã thôi học, đọc cuốn này có lẽ cũng không vô ích vì khi soạn nó, chúng tôi theo đúng những qui tắc đã áp dụng trong những cuốn trước của chúng tôi, nghĩa là đã chú trọng đến:

- Sự minh bạch về lời và ý. Chúng tôi rán làm cho các ý liên lạc tự nhiên với nhau để các bạn dễ nhớ.

- Phương pháp phân tích và tổng hợp. Trong mỗi chương, sau khi phân tích ý rồi, chúng tôi tổng hợp lại ở một đoạn tóm tắt. Cuốn sách có một chương tổng hợp đại ý trong sách.

- Phần thực hành quan trọng hơn phần lý thuyết cho nên trong mỗi chương chúng tôi đã dùng nhiều thí dụ mà ở cuối cuốn lại thêm phần phụ lục chép nhiều bài làm kiểu mẫu nữa.

Vậy chúng tôi không bàn suông và mong rằng nếu bạn đọc kỹ sẽ không có chỗ nào khó hiểu. Chúng tôi không dám hứa rằng các bạn sẽ thành những nhà hùng biện cả đâu. Muốn vậy phải kiên tâm đã đành, nhưng cũng còn phải có tài riêng nữa. Nhưng chịu thực hành những qui tắc trong sách và đừng bao giờ

bỏ qua những cơ hội tập nói ở nhà, hoặc trong lớp, trong hăng, trong các cuộc hội họp, thì tài của các bạn chắc chắn chỉ trong ít tháng sẽ tiến nhiều.

Chúng tôi đã nghiên cứu trên 10 cuốn sách của Pháp, Mỹ, Trung Hoa – kể ra còn thiếu nhiều lắm – đã lựa lọc, sắp đặt những qui tắc để chỉ dẫn bạn, nhưng chính bạn phải thêm công khó nhọc vào đó mới được, vì áp dụng qui tắc là công việc của bạn, chúng tôi không thể làm giùm bạn được.

Trong Thánh kinh có câu: “Con phải đổ mồ hôi mới kiếm được miếng ăn”. Thức ăn tinh thần cũng vậy. Có một luật bất di bất dịch từ hồi khai thiên lập địa tới giờ là: không khó nhọc thì không có kết quả.

Vậy cuốn sách này nếu ích lợi được phần nào cũng nhờ công lao thực hành của bạn, và chúng tôi xin thành tâm cảm ơn bạn trước.

Long Xuyên, ngày 13 tháng 3 d.l. năm 1952

Nguyễn Hiến Lê

ĐẠI Ý TRONG SÁCH

Sách chia làm năm phần:

- Phần thứ nhất bàn về những đức phải luyện khi muốn học khoa nói: kiên tâm, tự tin, hăng hái và đừng quá trọng dư luận.*
- Phần thứ nhì và thứ ba nghiên cứu những qui tắc để soạn một bài diễn văn và để thuyết phục thính giả rồi lôi cuốn họ theo bạn.*
- Phần thứ tư chỉ những điều cần biết khi đứng trước thính giả để cho giọng nói và điệu bộ của bạn hợp với tư tưởng và tình cảm muốn diễn.*
- Phần thứ năm tức phần phụ lục, chúng tôi chép hoặc dịch trên 10 bài kiểu mẫu.*

Và muốn cho đầy đủ, ở đầu phần thứ năm chúng tôi thêm một chương xét về cách nói trong đời sống hàng ngày.